

3. Звіт ректора Савченка Сергія Вікторовича на спільному засіданні вченої ради та конференції трудового колективу Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» за період з січня 2018 року по січень 2019 року: інформаційні матеріали. Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 160 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.01.2016 № 50 «Про утворення Ради ректорів вищих навчальних закладів, які тимчасово переміщені із зони проведення антитерористичної операції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0050729-16> (дата звернення: 10.09.2019).

Лабаш Катерина Ярославівна
аспірант
спеціальність «Освітні, педагогічні науки»
Мукачівський державний університет
м.Мукачево, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОСВИТИ ДІТЕЙ РОМСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Україна – багатонаціональна держава, у якій толерантно проживають представники різних національних меншин. Серед етнічної багатоманітності досить яскраво виділяється ромська етнічна група, умови проживання, етноментальна специфіка, ціннісні орієнтації якої все більше цікавлять сучасних дослідників. Наявна офіційна статистика не відображає дійсної чисельності представників цього етносу, проте науковці зазначають, що їх близько 300 000 тис. На території нашої держави найбільш компактно роми розселені у Закарпатській, Одеській, Дніпропетровській, Харківській та Черкаській областях. Складні соціально-економічні умови життя й освітньо-культурні проблеми ромського населення України вимагають ґрунтовного вивчення.

Соціально-демографічні дослідження умов життєдіяльності ромського населення України проводили науковці Г.Ємець, Б.Дяченко. Проблемні аспекти про сучасне полікультурне суспільство ромів розкриті А.Адамом, Е.Балогою, А.Коше, М.Лендель, Є.Навроцькою. Проблема освіти ромських дітей знайшла висвітлення в публікаціях Т.Атрощенко, С.Адам, С.Навроцької, В.Фернеги, Т.Фернеги тощо.

Для ромів, як і для всіх людей, освіта є ключем до цивілізованого майбутнього. У цьому контексті, некоректно протиставляти їх будь-якій іншій етнічній групі. Водночас ця народність має свої унікальні риси, які багато в чому й зумовлюють її особливий статус, а також породжують притаманні лише їй проблеми, що приводять до низького рівня освіченості. На думку вчених, що займалися дослідженням цієї проблеми, «свого часу роми просто не потрапили в загальну систему освіти через свій кочовий спосіб життя, утім, не можна вважати, що вони взагалі не отримували ніякої освіти. Просто традиційна ромська освіта в таборах завжди була прикладною, спрямованою на засвоєння традиційних ремесел і культурних

надбань народу. Однак із переходом на більш осілий спосіб життя роми втратили навички традиційних ремесел, тому й ромська освіта у своєму первинному вигляді нині не діє. Водночас, через те, що необхідність загальної освіти ромів не розуміли десятиліттями, маємо нинішню невтішну картину» [2].

Аналіз літератури з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що пряма відмова зараховувати ромських дітей до загальноосвітніх або елітних шкіл – відома і загальнопоширена практика в Україні. Відповідної документації за цією проблемою, однак, немає, оскільки український уряд ніколи не вживав відповідних заходів, щоб визначити природу цього явища. На зустрічі партнерів проекту в червні 2006 року, на якій були присутні представники ЄЦПР і 9 місцевих ромських НДО з різних регіонів України, тільки від одного з представників прозвучала інформація про те, що в його практиці не було жодної расової відмови в зарахуванні до школи ромських дітей, кілька представників повідомили, що вони мають власний досвід прямої дискримінації у цій сфері - напередодні зустрічі їм було відмовлено у прийомі їхніх дітей або онуків до шкіл. Результатом відмов шкільних адміністрацій зараховувати ромських дітей до загальноосвітніх шкіл – іноді з власної ініціативи, іноді внаслідок тиску неромських батьків – є те, що ромські діти навчаються час від часу або постійно в спеціальних школах.

На кінець ХХ ст. рівень освіти циган залишався одним із найнижчих у країні. До прикладу, за даними Держкомстату України, 1999 року на тисячу циган Закарпаття середню спеціальну освіту мали п'ять осіб, загальну середню – 79, неповну середню – 406, початкову – 384. На Волині проживало близько 5 тисяч ромів. У кожній родині по 9–12 дітей і 90% відсотків із них неписьменні. У Шевченківському районі Запоріжжя регулярно відвідувало школу тільки бли-

зько 30 % дітей ромського населення, причому значна частина їх після 5–6 класів залишала навчальний заклад. Як результат, циганська молодь була осторонь освіти, що значно звужувало можливості реалізації її життєвих інтересів.

Згідно з проведеним в Україні 2015 року соціологічним опитуванням ромів, чимало представників цієї національності (23%) взагалі не вміють писати та читати, що негативно впливає на їх рівень життя. 24% респондентів не мають будь-якої освіти, а найбільш поширеною серед них є неповна середня (37,2%). Частка ж людей, які отримали чи отримують на даний момент вищу освіту, є взагалі мізерною – лише 1%. Дані з інших джерел свідчать, що лише 6% ромів України здобули професійно-технічну чи повну загальну середню освіту, а понад 90% так і не отримали повної освіти у навчальних закладах.

Нині в Україні створено понад 90 ромських національно-культурних товариств. Основними завданнями, на вирішенні яких зосереджена діяльність ромських громадських об'єднань, є відродження мови, культури, традицій та освіти. Серед домінуючих напрямів роботи є максимальне залучення дітей ромсь-

кої національності до навчання в закладах загальної середньої освіти. Так, у 2006–2007 н. р. у 136 школах Закарпатської області навчалось 5884 учнів ромської національності. У навчальних планах цих шкіл передбачено вивчення культури, звичаїв та традицій ромів (циган). Впроваджуються нові методики навчання дітей ромської національності із врахуванням їхніх традицій виховання та побуту. Цікавим є досвід роботи ромських недільних шкіл, в яких діти вивчають ромську мову і літературу, українську мову, займаються музикою, знайомляться з ромськими ремеслами.

Таким чином, ромська етнічна меншина істотно відрізняється від інших спільнот особливостями своєї життєдіяльності, етнокультурної мобілізації і етноталітету. Ця специфіка виявляється, насамперед, у низькому освітньому рівні, який зумовлюється низкою об'єктивних та суб'єктивних факторів. Сьогодні вкрай важливо проводити роз'яснювальну роботу серед ромського населення, що саме через освіту є можливість розірвати коло злиднів і неосвіченості, дати шанс їх дітям у майбутньому повноцінно інтегруватись в українське суспільство.

Список використаної літератури

1. Адам А.Є., Навроцька Є.М. Моніторинг забезпечення прав ромської молоді в галузі освіти. Ужгород, 2005.
2. Гаврош О. Волохи йдуть! *Україна молода*. 2007. Випуск 227. URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/1058/188/37993/>
3. Ємець Г., Мигович І. Цигани на Закарпатті: проблеми соціалізації. *Політологічні читання*. 1994. № 1. С. 140-166.
4. Орлова О. Освіта ромів: вирватися із замкнутого кола. *Правовий простір*. 2015. URL: http://www.irf.ua/anevents/news/osvita_romiv_virvatisya_iz_zamknеного_kola/
5. Атрощенко Т.О. Особливості роботи вчителів початкової школи з ромськими дітьми. *Вісник Черкаського університету*. 2017. № 5. С.14–19.

Лещинський Олександр Петрович

доктор педагогічних наук, професор

кафедра соціальної роботи та соціальної педагогіки

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

a.leschinsky@cdu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0002-6626-6093>

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ГРОМАДИ В ОСВІТІ ЛЮДЕЙ ЛІТНЬОГО ВІКУ

Значення освіти людей літнього віку в їхньому житті та житті суспільства висвітлювалось у вітчизняних дослідженнях з різних сторін: освіта як елемент життєдіяльності [2]; соціально-педагогічний ефект університетів третього віку [3]; суспільний та індивідуальний запит освіти [4]. Водночас розвиток громад в Україні поставив нові питання перед освітою та створив нові можливості. Це також стосується освіти людей літнього віку. Слід відзначити, що ця вікова група досить неоднорідна за своїми інтересами та можливостями в освіті.

Досвід показує, що люди з вищою освітою та розвиненими освітніми потребами рідко звертаються до освітніх послуг, що надають територіальні центри соціального обслуговування. Натомість можливо використати освітні ресурси місцевої громади з метою організації освіти цієї групи літніх людей. З цією метою в Черкаській обласній науковій бібліотеці імені Т.Шевченка було створено просвітницьку студію «Літера». На першому етапі роботи необхідно було визначити освітній рівень та потреби основної групи відвідувачів. Проведене опитування показало, що бі-